

הוא החלזון. ואחר תקופה מאוחרת יותר שוב כמו אנשי מדע וטענו שכל מה שחזו עד כה הוא ותפל הוא, ורק הם היודעים ומכירים את החלזון האמתי. ואנחנו לא נדע אם לא כעבור שנים יבואו אחרים ויבטלו גם את דבריהם. והרב בית הלוי טען נגד התכלת של הרבי מראדזין, שאם הדג היה במציאות וגם הוצאת צבעו היה ידוע בכל זמן מהזמנים מעת שנפסקה התכלת מישראל, ועכ"ז לא לבשוהו אבותינו, ה"ה כאילו יש לנו בקבלה ומסורת מאבותינו כי זה הדג וצבעו איננו החלזון והתכלת אף שיש בו כל הסממנים שסימנו בו חז"ל. ואנא לא ידענא מה עם ההמצאה אשר המציאו חוקרי זמנינו אם גם עליה חל הטענה הנ"ל.

ובספר שערי הלכה ומנהג (חב"ד, אור"ח עמ' מה) כתב, שגם האדמו"ר מוהרש"ב לא הסכים לחידוש זה בשום אופן, וע"פ הקבלה יהיה ענין התכלת רק לעתיד לבוא. **ועכ"פ** אצלינו הספרדים ועדות המזרח, לא ראינו מנהג זה אצל רבותינו, וזכינו להכיר את ראש הישיבה מורינו הג"ר עזרא עטייה, והגאונים רבי יעקב עדס חכם אפרים הכהן, ורבי עובדיה הדאיה, זצ"ל, ועוד, ואף אחד מהם לא חש להחמיר שמא זה התכלת, ושמא יש כאן קיום מ"ע מה"ת. ומוכח שלא חשו לזה כלל. וגם גדולי הרבנים באר"י ובעיה"ק בני ברק ת"ו, כמו החזון איש והסטייפלר זצ"ל, לא החמירו בזה על עצמם, אף שנהגו חומרות רבות בשיעור הטלית וכו', ומזקנים אתבונן, וממילא אין לנו לחדש מנהגים שלא נהגו בהם רבותינו וגדולי הדורות האחרונים. והרה"ג רבי יצחק אריאלי בספר תורת רבינו שמואל סלאנט (עמ' צח) כתב, שהרב ר' מעשל גלבשטיין היה מתנגד חריף לתכלת של הרב מרוזין, ופעם אחת ראה חסיד מתעטף בטלית שבה היה תכלת, בערה בו חמתו, חטף את הטלית ושרפה. וכשהגיעו הדברים לרבי שמואל, אמר לו, אמנם קנאת ה' צבאות לפי דעתך, אבל בכל זאת עליך לשלם את מחיר הטלית. ע"ש.

והראוני קונטרס "תכלא דפולון", בו הוא מוכיח ששתי חלזונות הוו, אחד ביס התיכון והוא הנקרא פורפורא שאינו כשר לציצית, ואחד ביס כינרת והוא הכשר לציצית. ומתרחץ בזה הסתירה בחז"ל באיזה מקום נמצא החלזון. והחלזון שבכנרת הוא התכלת הכשר, שע"ז אמרו בגמ' שהוא דומה לים, שהרי עינינו הרהרות שחלזון התכלת הנמצא שם דומה לים ממש כשני טיפות מים, עד שאין אדם בעולם המבדיל ביניהם.

ומה שמצינו ששבט זבולון היה צד החלזונות, גם

בכורות (לה). אמרו, שיש לו פתילים ארוכים כמין דמות נחש, וצבע הדם שחור כדיו, ועוד שאר הסימנים שמנו חכמים בדם החלזון. ואכן בשנת תרמ"ט צבע הרב הנ"ל את הציציות בתכלת. ולאחר איזה זמן הוציא לאור את חיבורו עין התכלת, להשיב ע"ד החולקים עליו. וכן נוהגים עד היום חסידי ראדזין. ונאמנם כ"ז לחומרא, אבל גם הם לא הקילו בזה להתיר כלאים בציצית ע"פ התכלת שגילון.

ואמנם יש שפקפקו על מימצאיו, ולכן כל גדולי הדור שליט"א ורובא דינשי אין נוהגים בזה, וכמו שסבר הגאון מבריסק בעל שו"ת בית הלוי. ומובא בספר אור צדיקים שאחד שאל את הגרי"ז מבריסק מדוע אינו מטיל תכלת בציציותיו לקים מצוה כתיקונה, והשואל היה בידו להמציא להגרי"ז חוטי תכלת ממה שעשה וצבע הגאון בעל התכלת זצ"ל, והשיב הגאון מבריסק, כי הנה זקנו בעל בית הלוי בדרשותיו כתב על הפסוק שאל אביך ויגדך זקניך ויאמרו לך, כפל הלשון והענין, ואמר דרישא דקרא מיירי בדברים התלויים בקבלה צריכים מסורה עליהם שאל אביך ויגדך, וסיפא דקרא מיירי דאף בדברים התלויים במציאות אע"כ צריכים אנו מסורה עליהם, ע"ד משל שור הכתוב בתורה אילו לא היתה לנו מסורת מאבותינו מה הוא שור לא היינו יודעים זאת ממה שכתוב בתורה דמנא ידעינן מה הוא השור שנכתב בתורה ולזאת חזר ואמר זקניך ויאמרו לך. ועוד אמר הרב מבריסק, דהגרי"א מדייק בדברי הכתוב ועשו להם ציצית וגו' לדורותם, תיבת לדורותם נכתבה אצל לבן, ואילו גבי תכלת לא כתיב לדורותם, לרמז בא דתכלת לא יהיה בכל הדורות רק הלבן, ובאמת דיוק זה על תיבת לדורותם נמצא גם באלשי"ך הק'. ובאוה"ח הק' ובפי' מהר"י קרא עה"ת. ע"כ.

גם הגרי"א הרצוג זצ"ל [בעמ"ס היכל יצחק] הפריך את רוב ראיותיו של האדמו"ר מראדזין בענין זה, וקבע שהוא מין אחר לגמרי. וכן סבורים כמה מהבקיאים בזמנינו. ויש בזה אריכות באחרונים, וראה בשו"ת נו"ב (מהדו"ת ס' ג), ובשו"ת בשמים ראש (ס' רמד), ובשו"ת ישועות מלכו הנ"ל. ואכמ"ל. שו"ר בשו"ת קובץ תשובות להגרי"ש אלישיב (ס' ב) שכתב ג"כ, דמאחר ומבואר בס' ט' שצריך לעשות הציצית מצבע הטלית, והטעם דבעי' בזה מין הכנף, ובפמ"ג שם: מלמד שנתעטף הקב"ה בטלית, ולבושיה כתלג חיור, א"כ בהכרח יעשה הטלית והציצית לבנים. וע"ש שהביא דעת גדולי ישראל לפני יותר ממאה שנה שלא הסכימו על התכלת, וכעבור שנים באו חוקרים ובטלו את דברי אותו אדמו"ר, והצביעו על משהו אחר שהוא

ג. יש אומרים שאין לעשות טלית של פשתן, ואף-על-פי שאין הלכה כן, ירא שמים יצא ידי חובת כולם ויעשה טלית של צמר רחלים שהוא חייב בציצית מן התורה בלי פקפוק. (ג)

שהגר"א עשה מפה של אר"י, ואינו דומה לאר"י הנמצא בידינו. וגם שאמרו חכמים, אוירא דא"י מחכים, ולא ראינו דבר זה מתקיים. וע"כ דתרי א"י הווי, חד לכל יצחק ויעקב, ומה שלא מצינו בכל העולם עוד א"י, אפשר ששני עולמות יש, ובאמת עולם דידן אינו דומה לעולם המוזכר בחז"ל, דעולם דידן עגול הוא, וחז"ל אמרו שדומה לאכסדרה, וע"כ הם דיברו בעולם השני. ושם יש א"י מרובעת, ושם בים כנרת בחלקו של זבולון השני, יש חלזון כשר עם עצמות וגידים כשרים למהדרין, ומדמו צובעין את התכלת, ואפשר שבני ישראל השניים משתמשים בו. וכיו"ב מצינו באיוב, שיש סתירה בחז"ל, די"א שלא היה ולא נברא וי"א שהיה, וצ"ל דתרי איוב הווי, אחד היה, ואחד לא היה ולא נברא.

ומ"מ מצד חשש ליוהרא, הנה הלוקח ציציות שיש בהם חוט של תכלת, אין לו לחוש ליוהרא, אחר שיש סימוכין דקשט לננהגים כן.

ומי שנהג ללכת עם ציציות תכלת ורוצה לבטל מנהגו, דעת הגר"ח קנייבסקי שא"צ התרה, די"ל דהוי מנהג בטעות, שהרי התכלת נגנו ורק אליהו הנביא עתיד להחזירו.

בים תיכון וגם בים כנרת, היינו כיון ששני שבטי זבולון הווי, ולכן נקראו זבולון בלשון רבים, מה שלא מצינו בשום שבט, והיה צריך להיות זבול, וע"כ ששני זבולון הווי, אחד לכל חלזון, כפתור ופרח.

[ואין להקשות, דהא כתיב ויהיו בני יעקב שנים עשר, ואי הכי שלשה עשר הווי, די"ל דתרי יעקב הווי, ומקרא מלא כתוב, ויעקבני זה פעמיים. וגם יצחק הווי תרי, וזה דבר ברור בתורה, שהרי פעמיים נתבשרו בלידת בן, וזהו שכתוב, ואלה תולדות יצחק בן אברהם, אברהם הוליד את יצחק. ולהדיא כתיב, אחד היה אברהם, מכלל דיצחק הווי תרי. ובוזה יתורץ הסתירה בחז"ל בן כמה היה יצחק בעקדה, די"ל שכל אחד עקד בזמן אחר. ומתורץ ג"כ כדא מחתא, הסתירה אם רבקה היתה בת ג' כשהתחתנה עם יצחק או בת י"ד, די"ל דתרי יצחק הווי, וכל חד וחד התחתן עם רבקה דיליה].

ובאמת נראה ברור, שמה שמצינו שהבטיח להם ה' לתת להם את אר"י, היינו לכל יצחק ויצחק, דתרי אר"י הווי. ובוזה מיושב הרבה קושיות, שהרבה סימנים אמרו בא"י ואינם בא"י דידן, חדא, שאמרו אר"י גבוהה מכל הארצות, ושלנו אינה הגבוהה ביותר. ועוד,

טלית של פשתן

אפי' בזמן שהן תכלת בציצית, סדין בציצית הכי נמי, האידנא גזרינן משום כסות לילה. ע"כ נמצא דס"ל לרש"י דמטילין ציצית של פשתן בטלית של פשתן. וזה שלא כדעת בן גילוי רבי ששו"ן. וכ"ד הר"י מיגאש בתשובה (סי' קפג), דמקיים בזה מצות ציצית מדאורייתא. וכן ס"ל להרי"ף (בהלק"ט, הלכות ציצית סי' רעג, ובתשובה סי' רצו). ושם הביא דעת מקצת רבונותא שאסרו לתת חוטים של פשתים בטלית של פשתן, והרי"ף דחה דבריהם ודעתו שציצית של פשתים מותר לקשור בכגד של פשתן לדברי הכל. וכ"ד הרמב"ם (כפ"ג מהל' ציצית ה"ה). וכ"כ עוד בתשובה הרמב"ם (פאר הדור, סי' יא), שאין לו מה להוסיף ע"ד הרי"ף בזה, והוא דבר פשוט אשר לא יטה ממנה כל בעל שכל. וכל מה הזכיר רבינו ברוך בתשובתו עליו, לא תמצא שום יתרון על מה שזכר רבינו יצחק, שצריך לעשות ציצית של משי בטלית של משי, ושל צמר בטלית של צמר, ואסמכוה למימרת רבא (מנחות ל"ט), צמר ופשתים פוטרין בין במינן בין שלא במינן, שאר מינין במינן

(ג) בגמ' מנחות (מ). סדין [פשתן] בציצית, בית שמאי פוטרין ובית הלל מחייבין. ופסקו בגמ', דהלכה כבית הלל. ופירש רש"י שם, בית הלל דמחייבין ס"ל דדרשינן סמוכים. והיינו דוקא מה"ת, אבל מדרבנן חיישינן שמא יקרע סדינו, או שיהיה כסות לילה, ולכן אין להטיל ציצית צמר בכגד פשתן, דאז יהיה לבוש כלאים שלא במקום מצוה. אך מותר ללבוש בגד פשתן וציצית פשתן. כי הגזירה היתה רק על צמר בטלית פשתן. ועיקר הגזירה לא היתה רק שלא יטילו בו תכלת, כדי שלא לבוא לאיסור כלאים, אבל לא על חוטי הפשתים. ועוד דבזמנינו דליכא תכלת, לא שייך כלל הך גזרה. וכן ס"ל לרש"י בתשובה (הוצאת הרב אלפנדין, סי' פה), דסדין של פשתן וציצית של פשתן, כשר. ציצית הכנף, הציצית בכנף ממש ממיין כנף יהא. ויש חולקים בדבר ואין ממש דבריהם. שאף בתשובות הגאונים מצא רבי כן. ואני שאלתי לו אם יש משום כלאים בציצית של פשתן לכנף של צמר, ושל צמר בכנף של פשתן. ואמר לי הן, דגזרו חכמים משום כסות לילה,